

Mihin ylioppilaskokelaan kirjoitustaidot riittävät?

Ylioppilastutkinnon äidinkielen aine, nykyinen essee, ei ole aikoihin enää ollut luonteeltaan reaalkoe, jossa edellyttäisiin tiettyjen faktojen muistamista. Kokelaalla on mahdollisuus valintoihin. Lisäksi nykyisissä kirjoitustehtävissä on paljon on sellaisia, että niistä voi kirjoittaa oman arkkokokemuksen pohjalta, siis perehtymättä erityisesti mihinkään erityistiedon alaan. (Tämä tulee esiin tutkimuksemme tilastotiedoista.) Kokeessa on mahdollista kirjoittaa vaikkapa perhelämästä, rakkaudesta, tietokonepeleistä, muodista, viihdesarjoista. Tämä on periaatteessa hyvä: kirjoittamisen kynnyks ei näin ole liian korkea, ja tehtävät antavat kokelaalle tilaa omien kokemusten välittämiseen ja luovaan ilmaisuun.

Asian toinen puoli on se, että juuri oman kokemuksen varaan rakentuvat tehtävät, joissa ei eksplisiittisesti edellytetä laajempaa näkökulmaa, tuottavat suhteellisesti eniten heikoimpia arvosanoja. (Tämäkin näkyy tilastoista.) Näyttää siltä, että on runsaasti kokelaita, jotka eivät ole onnistuneet työstämään omaa kokemuspohjaista tietämystään pohtivan tai muuten vaikuttavan tekstin muotoon. On tähdennettävä, että kirjoitelmien tason ei tietenkään vaikuta pelkästään esseen aihe, sillä kaikki aiheet antavat mahdollisuuden hyvään ja loistavaan suoritukseen ja kaikista voi tulla rimaläpää.

Kielivirheistä puhutaan paljon – aiheellisestikin. Todellisuudessa muutama kielen lipsahdus ei suorituksen arvoa juuri vähennä. Olennaisempaa on se, että heikoimpiin suorituksiin yleensä kertyy monenlaisia ongelmia, jotka kertovat keskeisten tekstivalmiuksien puutteesta.

Ylioppilasesseen ihanne on pohtiva teksti, jossa kirjoittajan oma näkemys yhdistyy luontevasti muuhun tietämykseen. Siihen päästäkseen kirjoittaja tarvitsee varantoa, jota kertyy hänelle tekstitoiminnoista, kuten monenlaisten tekstien lukemisesta, niistä keskustelemisesta ja aktiivisesta kirjoittamisesta. Samalla omaksutaan myös eri aloille vakiintuneita ajattelun ja sanomisen tapoja, retoriikkaa ja kulttuurin konventioita. Niiden perään kysytään sekä opinnoissa että työelämässä. Jos tekstikokemukset ovat niukat, tällaista varantoa ei kerry.

Lukemisen sanotaan vaikuttavan kirjoitustaitoon, eikä sitä voi kiistää. Mutta on kuitenkin kysymys myös osin erillisistä ja erityyppisistä taidoista, jotka molemmat edellyttävät harjoittelua. Olettavasti myös kirjoittaminen vaikuttaa lukutaidon kehittymiseen. Äidinkielen essee on koetyyppi, joka parhaiten kaikista ylioppilastutkinnon tehtävistä mittaa kykyä hallita laajahkon tekstin kirjoittamisen taitoa. Onneksi esseekoe on myös kaikille pakollinen. Siksi sen avulla on mahdollista arvioida, millaiset kirjoitusvalmiudet kokelaalla on korkeakouluopintoja ajatellen. Näyttää siltä, että esseekoeken arvosana/pistemäärä kertoo niistä paljon.

Tämän kirjoituksen ajatukset ovat syntyneet *Kielitaidon kirjo* -hankkeen tulosten ääressä. Tarkastelen tässä vain aine-/esseekoetta, en uutta tekstitaitokoetta.

ANNELI KAUPPINEN
etunim.sukunimi@edu.jyu.fi